

[Меню](#)[ГОЛОВНА](#) » [ЕСЕЇ](#) » СВЯЩЕННА ВЛАДА АВТОРИТЕТУ

СВЯЩЕННА ВЛАДА АВТОРИТЕТУ

АВТОР **КСЕНІЯ ЗБОРОВСЬКА** - 27.03.2026 В ЕСЕЇ

Настали такі часи, що меми про абсурдність цього світу западають в серденько вже не тільки українцям: що відбувається? чому міжнародне право не діє? коли промови політиків почали перетворюватись на невдалий стендап? Якщо в спробі розібратись із цими питаннями і політичною ситуацією загалом ви ще й фіксуєте кризу експертності — вітаю, ви «дитя цієї епохи» і цілком точно відчули напрямок, яким ми торуємо шлях у майбутнє. Священна влада авторитету померла (помирала довго — кілька століть) і навряд чи в старому вигляді відновиться, але ми ще довго бачитимемо спроби її воскресити різними езотеричними методами. У 42 р. до н. е. Сенат офіційно визнав Цезаря богом (*Divus Iulius*), а вже імператора Августа називають спасителем (*σωτήρ*) та джерелом євангелія (*εὐαγγέλιον* — благих вістей). Чи не так себе позиціонують і зараз великі гравці на сучасній арені?¹

Власне, першу частину цієї тези обґрунтовує Ганна Арендт у своєму есеї 1954 року *What is Authority?* Ця філософія надзвичайно фахово зналась на Античності, на витках філософування західного світу, тому, коли вона апелює до, здавалось би, знайомих нам понять — «зло», «влада», «сила», «насильство», «свобода», «авторитет», «минуле», — ми ніби перечитуємо словник сучасного політичного дискурсу, але в оригіналі, без нашарувань ідеологічного пилу та сучасних маніпуляцій. В Арендт часто йдеться про свободу та авторитет, що і не дивно: останні понад 150 років балансування поміж цими ключовими концептами (від лібералізму до консерватизму і назад) визначало наш політичний шлях. Але не завжди спроба досягти балансу в бінарній опозиції є вдалим рішенням, наразі це призвело лише до плутанини, розмиття чітких меж між владою та свободою і, зрештою, нівеляції політичного значення обох концептів.

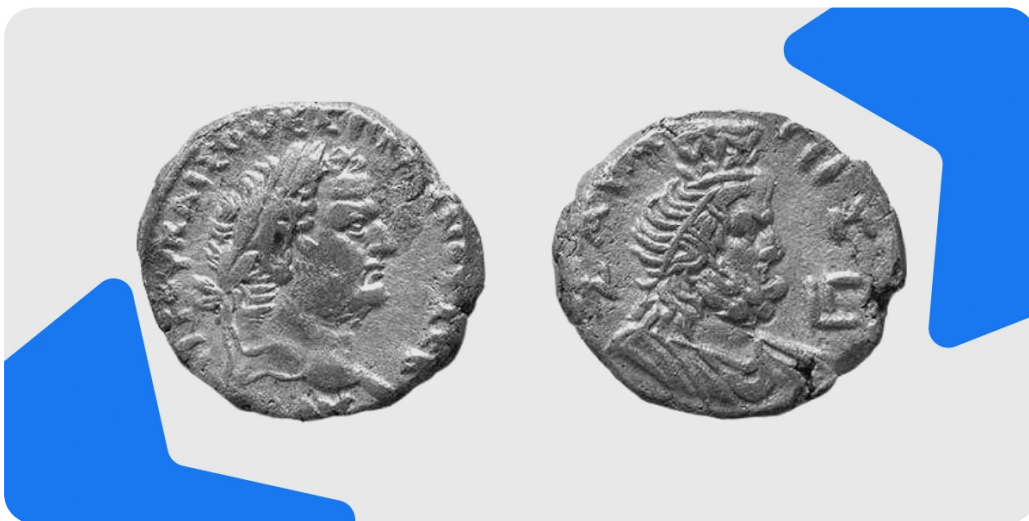
Ці політичні гойдалки насправді раритетні, не побоююсь цього слова, античні: не дарма Арендт згадує Платона, який, намагаючись окреслити значення авторитету для очільника держави, не може віднайти баланс поміж свободою атенського громадянина і владою філософа, приходячи до того, що народ... ну, не надто придатний до самоврядування (сподіваюсь, Платон не озвучував цього Сократу, бо це стало б ще одним стимулом випити цикуту). Набагато пізніше цю позицію концептуалізує Ніцше у формулі «тиранія розуму», щоправда, помилково, як на мене, приписавши її Сократу, а не Платону. Народ убив Сократа, ремствує Платон, то як же йому можна довірити відповідальність за майбуття держави? Цим має опікуватись той, хто знає минуле, розуміє теперішнє, може передбачити майбутнє, той, кому відкритий світ ідей, той, кого народ стратив за правду. Звісно ж, це філософ. Постать цілковито божественна чи принаймні з доступом до божественного — цього Платон не приховує; власне, і філософію він викладає як шлях до обожнення, як те, що дасть можливість піднятися над цим матеріальним світом. Та не дарма ми завдячуємо давнім грекам демократією — такий політичний маневр у сакралізації авторитету вони не зацінили... Зате його підхопили римляни кількома століттями пізніше, бо це була чудова відповідь на кризу влади на зламі епох.

Саме римлянам ми завдячуємо поняттям «авторитет» — *auctoritas*, тим типом влади, що відрізняється від *πείθω* (сили судження, переконання, фундаменту демократичного ладу) та *βία* (фізичне насильство, груба сила, базис тиранічної влади), що були звичні для греків. Для римлян авторитет — це метафізична легітимація влади, яка початково відсилала до заснування Риму як сакральної події в історії. Тому *auctoritas* походить від *augere* — «збільшувати», «примножувати», «поширювати»: авторитет Риму має поширюватись — чи то силою переконання, чи то грубою силою, але в основі цього — цілком релігійне обґрунтування обраності та божественного минулого. Авторитет стає «зрощенням» минулого у майбутнє, втіленням волі предків (*majores*), імперською політикою колонізації. Як зазначає Ганна Арендт у *What is Authority?*: «Уся влада впливає з цього фундаменту, пов'язуючи кожен вчинок зі священним початком римської історії, додаючи, так би мовити, до кожної окремої миті всю вагу минулого»³.

І тут ми переходимо до другої частини тези, яку я постулювала на початку: спроби воскресити сакральну владу авторитету різними езотеричними методами — практика в історії західної цивілізації поширена, проте не надто продуктивна. Яскравим прикладом є процес переходу від Республіки до Імперії: змучений війнами, інтригами та хворобами римський народ уже не надто боявся влади (*potestas* латиною, вона ж *βία* грекою) як оплоту насильства, легко можна було уявити, що стане ще гірше, ще менше свободи і прав. Натомість апеляція до авторитету пропонувала уявити щось краще, щось, що понад цим матеріальним світом страждань, щось родом зі світу ідей

Платона — це було складніше, але саме таку політичну стратегію обирали майже всі імператори на початку. Оголосити себе богом, легітимізувати власну імператорську владу через божественний авторитет, витворити прірву між собою та народом, і таким чином причарувати цей народ... Що ж може піти не так? Марк Антоній як Діоніс, Октавіан Август як Аполлон — коли вони розігрували свої образи богів, це було не так вшанування традиції, як спроба її витіснити, збудувавши нову ідеологічну парадигму. Часто це відбувалось досить награно: «Веспасіану досі бракувало авторитету і певної божественності (*auctoritas et quasi majestas*)... але і це було дано йому» (Светоній у праці *De vita Caesarum* («Життєписи дванадцяти цезарів»))⁴ Веспасіан був першим імператором Риму не з аристократів, що створювало для нього певні незручності. Аби підняти його рейтинги, римські політтехнологи запропонували зробити з нього обранця греко-єгипетського бога Серапіса (поєднання Осиріса та Апіса дало універсальну фігуру, зрозумілу як елітам, так і еллінізованому населенню, — дуже зручно, це ж етнічне розширення цільової аудиторії) і розіграти привселюдно сценку зцілення сліпого та кульгавого. І спрацювало ж! Але ненадовго: політична практика ствердження авторитету через обожнення поступово зійшла нанівець навіть у Римській Імперії, бо гра в бога — все ж таки гра, а народ трошки розумніший за оцінки Платона і більше зацікавлений в *Realpolitik*, аніж у видовищних містеріях.

Монета із зображенням Веспасіана та бюстом Серапіса

Чи вдавались до таких маніпуляцій із сакральним надалі? Звісно, впродовж всієї нашої історії ми можемо спостерігати подібні маніпуляції політиків заради спасіння власних

позицій. Та Ганна Арендт влучно констатує, що трійця «традиція, релігія, авторитет» дієва, лише коли її складники йдуть пакетом, а наразі ми вже впродовж кількох століть бачимо згасання цих сенсів на тлі політичного дискурсу. Хай скільки б повторювався міт про те, що народ чекає чи то на Аполлона, чи то на «сивочолого гетьмана, який прийде і порядок наведе», — це лише міт. Такий «гетьман-Аполлон» зазвичай не має сили переконання, досить швидко переходить до ствердження влади через грубу силу, а його спроби створити власний священний образ розсипаються в сітях цифрової ери та OSINT. З усім тим ми регулярно чуємо заяви політиків світового масштабу, які більше схожі на ритуальні заклинання, аніж на дискурс *Realpolitik*, — ці сучасні містерії підсилюють те відчуття абсурду, з якого ми починали. Так завжди буває у перехідний період, коли старі сенси намагаються вписати у новий світовий порядок. Але цей порядок лише в процесі формування, ба більше, саме Україна зараз відіграє вагому роль у тому, як він виглядатиме. Чи не нам вирішувати, у чому тепер знаходитимемо авторитет — в інсценування сакральної гри елітами чи у ствердженні цінностей та свободи мільйонами громадян ціною власних життів?

Примітки:

¹ Такі характеристики імператора ми знаходимо у календарному написі, який виявили наприкінці XIX століття на території античного міста Прієна (сучасна Туреччина). Ознайомитись із ним можна тут: Evans, C. A. (2000). *Mark's Incipit and the Priene Calendar Inscription: From the Historical Jesus to the New Testament*. Brill.)

² Докладніше про це Ганна Арендт пише у: Hannah Arendt, *What is Authority?* in: Hannah Arendt, *Between Past and Future. Six Exercises in Political Thought* (London 1961) 91–141.)

³ Hannah Arendt, *What is Authority?* in: Hannah Arendt, *Between Past and Future. Six Exercises in Political Thought* (London 1961) 91–141, P. 123.)

⁴ Suetonius Tranquillus, C. (1914). *Suetonius: Vol. II* (J. C. Rolfe, Trans.). Harvard University Press.)

Матеріал створено за сприяння Goethe-institute в Україні з нагоди 120-ліття з дня народження Ганни Арендт.

ГОЛОВНІ НОВИНИ

ЕСЕЙ

АВТОР

КСЕНІЯ ЗБОРОВСЬКА**НЕ ГґґЛИ!
ШОУ,**🔍 Не гґґли! * сенсор
НОВИЙ ВИПУСК**ЩО ПОМАГАЄ БУДУВАТИ
НОВІ НЕЙРОННІ ЗВ'ЯЗКИ.**

Ми налаштовуємо високочутливі локатори й оптику, щоби послідовно сприймати і освоювати інформацію про мистецькі твори та культурні події, суспільні зміни, ідеї й сенси. У нагоді стають органи чуття й інтуїція, ірраціональне глибинне переживання й раціональне вдумливе осмислення станів, явищ, почуттів.

info@sensormedia.com.ua

Меню

Про нас

Автори

Контакти

Категорії

Книжки

Кіно

Мистецтво

Музика

Театр

Культура

Есеї

Підпишись на розсилку

Підписуйся на Сенсор медіа, щоб не пропустити останні новини.

Your email address

ПІДПИСКА

ПІДТРИМАТИ

© Сенсор 2023. Усі права захищено